Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o ochrane osôb zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami („strategickým žalobám proti verejnej účasti“)

[COM(2022) 177 final — 2022/0117 COD]

(2023/C 75/20)

Spravodajca: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Spoluspravodajca: **Christian MOOS**

Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo
Prijaté v sekcii	29. 9. 2022
Prijaté v pléne	26. 10. 2022
Plenárne zasadnutie č.	573
Výsledok hlasovania	
(za/proti/zdržalo sa)	143/2/6

1. **Závery a odporúčania**

1.1. EHSV víta iniciatívu Komisie ako krok vpred v boji proti postupom umlčovania, ktorých počet v Európe od roku 2015 rastie ([1]). Boj proti strategickým žalobám proti verejnej účasti (ďalej len „SLAPP“), konaniam začatým vo vzťahu k verejnej účasti, ktoré sú úplne alebo čiastočne neopodstatnené a ktorých hlavným zámerom je zabrániť verejnej účasti alebo ju obmedziť či sankcionovať, je kľúčom k budovaniu informovanej občianskej spoločnosti a transparentnosti vo verejnom živote. Keďže prípady SLAPP otvárajú aj účastníci konania z krajín mimo EÚ, opatrenia proti strategickým žalobám proti verejnej účasti prispievajú k ochrane európskej demokracie pred vonkajšími hrozbami.

1.2. V konaniach o SLAPP často dochádza k výraznej nerovnováhe síl – žalobcovia disponujú väčšími finančnými alebo inštitucionálnymi zdrojmi, vďaka čomu je pre nich začatie konania relatívne jednoduché. V tejto súvislosti je dôležité zabezpečiť, aby žalovaní mali k dispozícii správne nástroje na obranu v tomto momentálne nerovnom boji.

1.3. Je potrebné zdôrazniť, že SLAPP predstavujú zneužitie zákona a v demokratických štátoch, ktoré sa riadia zásadami právneho štátu, ich nemožno akceptovať. Novinári, najmä nezávislí novinári, sú voči tejto hrozbe najzraniteľnejší, no problém sa môže týkať aj všetkých ostatných účastníkov verejnej diskusie.

1.4. Dôležité je tiež oddeliť SLAPP od ochrany osobných práv a možnosti brániť svoje dobré meno v prípadoch ohovárania. SLAPP sa týkajú správania, ktoré je neopodstatnené a zamerané na potlačenie verejnej diskusie a umlčanie jej účastníkov. Protinávrhy k SLAPP teda neohrozujú výkon práva na súd a nechránia tých, ktorí šíria nepravdivý alebo hanlivý obsah.

1.5. EHSV víta navrhované mechanizmy, ale v priebehu legislatívnej činnosti by bolo vhodné zvážiť rozšírenie zoznamu. Spomedzi návrhov možno poukázať na zavedenie prejudiciálneho konania, ktorým sa ukončí konanie, o ktorom sa zistilo, že nespĺňa podmienky, spojenie vecí na žiadosť žalovaného v jeho určenej jurisdikcii, stanovenie lehoty na konanie, zavedenie zrýchleného konania alebo vylúčenie možnosti, aby žalobu financovala iná osoba ako žalobca.

([1]) Správa CASE (https://www.the-case.eu/slapps-in-europe)

1.6. Okrem vykonania nového právneho predpisu, čo s celým legislatívnym procesom môže trvať niekoľko rokov, by bolo vhodné preskúmať vnútroštátne práve predpisy s cieľom identifikovať mechanizmy, ktoré by v súčasnosti mohli slúžiť na boj proti SLAPP. Zistenie dôvodov, prečo sa existujúce mechanizmy nevyužívajú efektívne, môže pomôcť poskytnúť lepšiu ochranu účastníkom verejnej diskusie.

1.7. Dôležitou otázkou je aj monitorovanie SLAPP a účinnosti zavádzaných riešení. Malo by sa zvážiť, kto by mal vykonávať takéto posúdenia, najmä so zreteľom na to, že strategické žaloby proti verejnej účasti môžu podávať aj verejné inštitúcie. Delegovaním tejto právomoci na členské štáty sa teda nemusia v dostatočnom rozsahu dosiahnuť zamýšľané ciele.

1.8. V snahe zaistiť čo najefektívnejšie dosiahnutie cieľa smernice by sa zároveň malo jej uplatňovanie zhodnotiť v čo najkratšom čase. Podľa názoru EHSV by bolo vhodnejšie kratšie obdobie, než je päťročné obdobie, ktoré sa navrhuje v súčasnosti.

1.9. Vzhľadom na uplatňovanie plánovanej smernice len na cezhraničné konania je tiež dôležité snažiť sa o to, aby jednotlivé členské štáty zaviedli podobné iniciatívy pre vnútroštátne konania. Obmedzenie na cezhraničné konania poskytne ochranu len vybraným účastníkom verejnej diskusie, pričom sa ignorujú najmä miestni novinári, aktivisti či oznamovatelia. Komplexné opatrenia proti SLAPP si vyžadujú jednotný prístup v cezhraničných aj vo vnútroštátnych prípadoch.

1.10. Bolo by tiež potrebné vyzvať členské štáty, aby čo najskôr prehodnotili svoje vnútroštátne právne predpisy s cieľom dekriminalizovať ohováranie. Každé konanie týkajúce sa osobnostných práv by malo mať občianskoprávnu povahu. Prípadná trestná zodpovednosť vedie k situácii, keď sa účastníci verejnej diskusie môžu väčšmi báť prezentovať svoje názory alebo odsúdiť protiprávne konanie.

1.11. EHSV zdôrazňuje, že okrem právnych predpisov je mimoriadne dôležité zaviesť vhodné vzdelávacie opatrenia a odbornú prípravu pre právnikov (najmä sudcov a právnych zástupcov účastníka konania), ako aj pre účastníkov verejnej diskusie – novinárov, sociálnych aktivistov, obhajcov ľudských práv, oznamovateľov či bežných občanov.

2. **Všeobecné pripomienky**

2.1. Sloboda prejavu, ako aj z nej vyplývajúca sloboda médií patria medzi základné hodnoty, ktoré by mali demokratické štáty v rámci právneho štátu garantovať.

2.2. Právo na slobodu prejavu, ako sa stanovuje v článku 11 Charty základných práv Európskej únie, zahŕňa slobodu zastávať názory a deliť sa o informácie a myšlienky bez zasahovania orgánov verejnej moci a bez ohľadu na hranice. Zároveň sa zdôrazňuje rešpektovanie slobody a plurality médií. Podobné záruky sú obsiahnuté aj v mnohých ďalších právnych predpisoch, ako sú Všeobecná deklarácia ľudských práv, Európsky dohovor o ľudských právach, smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 ([2]) o ochrane osôb, ktoré nahlasujú porušenia práva Únie (smernica o oznamovateľoch), a právne akty prijaté jednotlivými členskými štátmi, čo ukazuje ich univerzálny charakter a dôležitú úlohu.

2.3. Za niekoľko posledných desaťročí vývoj technológií výrazne zmenil formu verejnej diskusie. Až donedávna boli hlavnými médiami na vedenie tejto diskusie televízia, rozhlas a tlač, ktoré zakladali najmä profesionálni novinári a oznamovatelia. V súčasnosti prevzali významnú úlohu online médiá, ktoré umožňujú komukoľvek prezentovať svoje názory a adresovať ich širokému publiku, a to aj anonymne.

([2]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 z 23. októbra 2019 o ochrane osôb, ktoré nahlasujú porušenia práva Únie (Ú. v. EÚ L 305, 26.11.2019, s. 17).

2.4. V kontexte rozvoja médií a technologických zmien je kľúčové zaviesť mechanizmy, ktoré zabezpečia skutočnú ochranu slobody prejavu pre všetkých účastníkov verejnej diskusie, nielen pre profesionálnych novinárov, ale aj environmentálnych ([3]) a spoločenských aktivistov, obhajcov ľudských práv, mimovládne organizácie, oznamovateľov v širšom zmysle ([4]), angažovaných občanov, odborové zväzy a všetkých ostatných jednotlivcov a organizácie, ktoré sa verejne vyjadrujú k spoločensky významným otázkam.

2.5. Je dôležité zdôrazniť nielen význam slobody médií, ale aj potrebu zabezpečiť pluralitu médií. EHSV opakuje svoje závery o „zabezpečení slobody a rozmanitosti médií v Európe“ ([5]). Otvorená diskusia, ktorá nie je nijako obmedzovaná, je základom participatívnej spoločnosti, bez ktorej nemôže demokracia správne fungovať ([6]). Vylúčenie ktoréhokoľvek hlasu z verejnej diskusie môže viesť a v minulosti viedlo k sociálnemu napätiu a násiliu. Médiá netreba chápať zúžene ako špecializovanú skupinu subjektov, ktoré sa mediálnej činnosti venujú na profesionálnej báze, ale aj ako aktívnu účasť jednotlivcov, ktorí si vymieňajú názory alebo sprístupňujú svoje postoje bez ohľadu na ich zdroj: internet, fóra, blogy alebo podcasty. Je to dôležité najmä v krajinách s verejnými médiami ovládanými vládnucimi politickými stranami alebo v krajinách so súkromnými médiami ovládanými niekoľkými vlastníkmi, ktoré sa snažia prevládnuť nad posolstvom a obmedziť rozmanitosť verejných diskusií.

2.6. Zmenšujúci sa občiansky priestor v EÚ oslabuje schopnosť organizácií občianskej spoločnosti zohrávať zásadnú úlohu pri fungovaní a ochrane demokracie a právneho štátu. SLAPP sú jedným z nástrojov, ktorý sa používa na umlčanie kritickej občianskej spoločnosti. EHSV víta uznesenie Európskeho parlamentu o opatreniach na boj proti zmenšujúcemu sa občianskemu priestoru ([7]) a navrhovanú smernicu považuje nielen za jedno z opatrení v súbore nástrojov EÚ, ale aj za rozhodujúci krok na ukončenie týchto praktík.

2.7. Väčšie možnosti zverejňovania vyhlásení, upozornení a zvýšený spoločenský aktivizmus umožňujú nielen rozšíriť verejnú diskusiu, ale aj prekonať spoločensky znepokojujúce javy odhaľovaním zneužívania moci štátnymi alebo súkromnými inštitúciami, a to vrátane korupcie alebo sprenevery verejných financií. EHSV poukazuje na to, že médiá (všeobecne vymedzené vrátane profesionálnych a amatérskych aktivít účastníkov verejných diskusií) ako „štvrtá zložka moci“ majú za úlohu nielen formovať mienku, ale aj monitorovať činnosť verejných orgánov a súkromných subjektov. Ochrana „štvrtej zložky moci“ je teda mimoriadne dôležitá na zabezpečenie demokratických noriem a právneho štátu.

2.8. Zneužívanie súdneho konania na potlačenie verejnej diskusie je v členských štátoch čoraz bežnejším javom. Vplyvní jednotlivci, inštitúcie a spoločnosti s rozsiahlymi finančnými a organizačnými zdrojmi využívajú svoje právomoci na umlčanie kritikov, pričom používajú inovatívne spôsoby, ako zneužívanie právnych predpisov všeobecného nariadenia o ochrane údajov, alebo požadujú od novinárov, aby prezradili svoje zdroje informácií, zatiaľ čo títo kritici vrátane jednotlivých novinárov a aktérov občianskej spoločnosti pôsobiacich ako oznamovatelia často nemajú finančné alebo organizačné zdroje, aby sa mohli brániť proti neoprávneným súdnym sporom. Niektoré z fyzických a právnických osôb, ktoré používajú SLAPP proti občanom a aktérom občianskej spoločnosti v EÚ, pochádzajú z krajín mimo Únie. V časoch narastajúceho geopolitického napätia musí EÚ disponovať súborom opatrení na ochranu svojej demokracie pred vonkajšími hrozbami vrátane opatrení proti SLAPP.

([3]) NAT/824 – Informačná správa Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Ochrana životného prostredia ako nevyhnutný predpoklad dodržiavania základných práv.*

([4]) SOC/593 – Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Lepšia ochrana oznamovateľov na úrovni EÚ* (Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 155).

([5]) SOC/635 – Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Zabezpečiť slobodu a rozmanitosť médií v Európe* (stanovisko z vlastnej iniciatívy), EHSV 2021/01539 (Ú. v. EÚ C 517, 22.12.2021, s. 9).

([6]) REX/545 – Informačná správa Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Podpora nezávislého mediálneho sektora v Bielorusku*

([7]) Uznesenie Európskeho parlamentu o zmenšujúcom sa priestore pre občiansku spoločnosť v Európe – [2021/2103(INI)] (Ú. v. EÚ C 347, 9.9.2022, s. 2).

2.9. Na konania o SLAPP sa nevzťahuje právo na súd. Ich cieľom nie je presadiť práva žalobcu, ale zastrašiť a oslabiť opozíciu a vyčerpať zdroje žalovaného. Žaloby sú často podávané bezdôvodne, opakovane a ich skutočným účinkom je zastrašovanie a umlčanie žalovanej organizácie, jednotlivcov alebo dokonca ich príbuzných vo verejnej diskusii a odrádzanie od ďalšej činnosti. Dôsledkom toho, že sa nedarí čeliť takýmto odrádzajúcim účinkom na činnosť, môže byť vznik monopolizácie alebo oligopolizácie médií, čo je nezlučiteľné s ideálmi demokratického právneho štátu.

2.10. Vzhľadom na kľúčovú úlohu médií, mimovládnych organizácií, iných subjektov a oznamovateľov, ktorí sa podieľajú na budovaní občianskej spoločnosti a konajú vo verejnom záujme, je mimoriadne dôležité zabezpečiť, aby boli primerane chránení v prípade porušenia alebo pokusu o porušenie slobody prejavu, najmä v situácii zjavnej nerovnováhy síl a zdrojov. To môže viesť k negatívnym účinkom v tom zmysle, že žalovaný odmietne pokračovať vo verejnej diskusii a naďalej odsudzovať akékoľvek zneužívanie, korupciu alebo porušovanie ľudských práv. Vysoké náklady na súdne spory, ešte zvýšené strategickým správaním s cieľom predĺžiť konania, predstavujú závažný problém pre tých, ktorí sú očividnými cieľmi SLAPP.

2.11. Strategické žaloby zamerané na potlačenie verejnej diskusie sú niekedy sprevádzané ďalšími trestuhodnými činnosťami, ako je zastrašovanie a obťažovanie žalovaného a vyhrážanie sa mu. Tieto žaloby sú tiež ničivé pre občiansku spoločnosť a verejný záujem a mali by sa stretnúť s tvrdou a okamžitou reakciou bez ohľadu na finančné zdroje alebo výsady zúčastnených aktérov.

2.12. Zároveň nemôžeme prehliadať problém nepravdivých informácií alebo zjavných nenávistných prejavov, ktoré by sa mali preveriť a v prípade, že ide o porušenia práv, odstrániť z verejného priestoru. EHSV však požaduje prísne a správne využívanie existujúcich protokolov, ktoré vyplývajú z uplatňovania smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ ([8]), pretože súvisiace opatrenia nesmú viesť k obmedzeniu slobody prejavu v situácii, keď poskytované informácie a názory nepredstavujú falošné správy a nepodnecujú nenávisť ([9]). V každom prípade tieto praktiky nemôžu slúžiť ako ospravedlnenie obmedzenia práva na slobodu prejavu.

2.13. EHSV víta návrh Európskej komisie na smernicu o ochrane osôb zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami ([10]) a odporúčanie Komisie (EÚ) 2022/758 ([11]) týkajúce sa ochrany novinárov a obhajcov ľudských práv zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými a zneužívajúcimi súdnymi konaniami.

2.14. EHSV vyzýva Európsky parlament a Radu, aby bezodkladne prijali smernicu, keďže je naliehavo potrebné vykonať opatrenia na ochranu novinárov, aktérov občianskej spoločnosti a iných osôb zapojených do verejnej účasti.

2.15. EHSV víta rozhodnutie írskej vlády zúčastniť sa na prijatí a uplatňovaní navrhovanej smernice. V súlade s článkom 3 a článkom 4a ods. 1 Protokolu č. 21 o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, ktorý je pripojený k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o fungovaní Európskej únie, sa Írsko môže rozhodnúť oznámiť svoj zámer zúčastniť sa na prijatí a uplatňovaní tejto smernice.

2.16. Okrem odporúčaní Komisie uvedených v nariadení o SLAPP nabáda EHSV vládu Dánskeho kráľovstva, aby prijala vnútroštátne právne predpisy, ktorými sa zabezpečí rovnaká úroveň ochrany osôb zapojených do verejnej účasti proti strategickým žalobám, aká sa poskytuje v navrhovanej smernici. V súlade s článkami 1 a 2 Protokolu č. 22 o postavení Dánska, ktorý je pripojený k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o fungovaní Európskej únie, sa Dánsko nezúčastní na prijatí tejto smernice, nebude ňou viazané ani nebude podliehať jej uplatňovaniu.

([8]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57).

([9]) SOC/712 – Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – *Inkluzívnejšia Európa s vyššou mierou ochrany: rozšírenie zoznamu trestných činov v EÚ o nenávistné prejavy a trestné činy páchané z nenávisti*, (EHSV 2022/00299) (Ú. v. EÚ C 323, 26.8.2022, s. 83).

([10]) COM(2022) 177 final.

([11]) Odporúčanie Komisie (EÚ) 2022/758 z 27. apríla 2022 týkajúce sa ochrany novinárov a obhajcov ľudských práv pred zjavne neopodstatnenými a zneužívajúcimi súdnymi konaniami proti verejnej účasti („strategickými žalobami proti verejnej účasti“) (Ú. v. EÚ L 138, 17.5.2022, s. 30).

2.17. Prijaté opatrenia nesmú podľa názoru EHSV neprimerane obmedzovať právo na spravodlivosť a mali by sa využívať len v prípadoch zneužitia a nesprávneho použitia.

2.18. Podľa názoru EHSV by právne opatrenia brániace využívaniu neopodstatnených a zneužívajúcich súdnych konaní mali byť doplnené o vzdelávacie opatrenia a sieť organizácií poskytujúcich právnu podporu osobám a inštitúciám, proti ktorým sú takéto žaloby podávané. Najmä odborníci v oblasti práva – sudcovia aj právnici pôsobiaci ako obhajcovia v konaniach – potrebujú vzhľadom na svoju dôležitú úlohu primeranú odbornú prípravu, pretože ich rozhodnutia a kroky sú kľúčové pre dosiahnutie cieľa a zaručujú slobodu prejavu.

3. **Konkrétne pripomienky**

3.1. Šírenie negatívneho javu strategických žalôb zameraných na potlačenie verejnej diskusie (SLAPP) je vážnym problémom. Veľký význam majú preto opatrenia prijaté Európskou komisiou a Európskym parlamentom na boj proti tomuto javu, pretože sú nevyhnutné na poskytnutie primeranej ochrany účastníkom verejných diskusií, v prípade ktorých bolo zneužité právo na súdne konanie s cieľom vytvoriť odstrašujúci účinok, ktorý umlčí žalovaných a odradí ich od pokračovania v činnosti.

3.2. Ochrana pred SLAPP by sa mala poskytovať všetkým účastníkom verejnej diskusie bez ohľadu na to, či majú SLAPP domáci alebo cezhraničný charakter. EHSV súhlasí s tým, že súdne spory začaté v jurisdikcii jedného členského štátu proti osobe s bydliskom na území iného členského štátu sú pre žalovaného zvyčajne zložitejšie a nákladnejšie. Rovnaký problém sa však môže týkať aj žaloby v inom meste alebo použitia procesných taktík, aby sa konanie v tej istej krajine predĺžilo a predražilo. Obmedzenie regulácie len na prípady s cezhraničnými účinkami môže viesť k neopodstatneným rozdielom v právach jednotlivcov a organizácií, ktorých konanie má miestny vplyv, a teda zvyčajne zahŕňa obmedzené finančné, personálne a organizačné zdroje.

3.3. Aby smernica riadne fungovala, je nevyhnutné vymedziť vhodný a jednoznačný právny základ pre opatrenie, ktoré sa má prijať. Je potrebné poznamenať, že hlavným účelom mechanizmov proti SLAPP nie je zabezpečiť riadny priebeh konania (ktoré môže prebiehať riadne v súlade s vnútroštátnymi postupmi), ale chrániť práva žalovaných, ktorí nemusia mať primerané právne a finančné prostriedky. EHSV zastáva názor, že žalovaným, ktorí sú zvyčajne v slabšom postavení ako žalobcovia, by sa mali poskytnúť mechanizmy, ktoré im umožnia brániť sa v prípade neopodstatnených nárokov predstavujúcim zneužitie práva na súd.

3.4. EHSV poukazuje na to, že zavedenie cezhraničnej podmienky si vyžaduje preskúmať v jednotlivých prípadoch: 1. či majú obaja účastníci konania bydlisko alebo sídlo v druhom členskom štáte; 2. či je účasť na verejnej diskusii o záležitosti verejného záujmu relevantná pre viac ako jeden štát alebo 3. či navrhovateľ alebo spriaznené subjekty začali súbežné alebo predchádzajúce súdne konanie proti tým istým alebo spriazneným žalovaným v inom členskom štáte. Najmä druhá podmienka môže viesť k svojvoľnému posúdeniu a obmedzeniu ochrany poskytovanej žalovanému.

3.5. EHSV súhlasí s názorom, že ochrana pred SLAPP by sa nemala zameriavať len na občianske veci. Osobitná pozornosť by sa mala venovať stanoviskám medzinárodných organizácií (Výbor OSN pre ľudské práva, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, Rada Európy) k odstráneniu ohovárania z trestného práva. Opatrenia, ktoré boli doteraz prijaté, nepriniesli očakávané výsledky, pretože v niektorých členských štátoch je ohováranie stále trestným činom, ktorý sa trestá pokutou aj odňatím slobody. Nie je možné slobodne sa zúčastňovať na verejnej diskusii, ak hrozí trestné stíhanie. EHSV odporúča prijať efektívne a účinné opatrenia na zabezpečenie toho, aby členské štáty odstránili trestný čin ohovárania ako pozostatok hanebnej minulosti, ktorý ohrozuje slobodu slova a prejavu.

3.6. Trestné sankcie, bez ohľadu na ich konečné uplatnenie, majú odstrašujúci účel. Je dokonca pravdepodobnejšie, že verejnú diskusiu obmedzia viac než v prípade občianskoprávneho konania. Upustenie od ochrany podľa trestnoprávneho režimu môže viesť k zámernému posunu od občianskoprávnych žalôb k trestným konaniam, ak chýba dodatočná ochrana pre žalovaného v druhom prípade.

3.7. EHSV poukazuje na to, že SLAPP môžu podať nielen súkromné subjekty alebo inštitúcie, ale aj štátne orgány, napríklad prokuratúra, a preto sa rozsah pôsobnosti smernice musí vzťahovať na všetky tieto inštitúcie. EHSV žiada, aby sa aj v takýchto prípadoch zabezpečila primeraná ochrana fyzických a právnických osôb zapojených do verejnej diskusie a ich zdrojov. V tejto súvislosti by sa malo náležite zohľadniť monitorovanie SLAPP. Delegovanie tejto úlohy na členské štáty, keď v konaní o SLAPP môžu byť žalobcami aj orgány verejnej moci, vyvoláva legitímne otázky. Malo by sa zvážiť zapojenie nezávislých organizácií do týchto činností alebo zavedenie monitorovacieho postupu na nadnárodnej úrovni.

3.8. Je dôležité, aby medzi osoby, ktoré sú ohrozené SLAPP, neboli zahrnutí iba novinári alebo obhajcovia ľudských práv, hoci tieto profesie by sa mali považovať za obzvlášť zraniteľné voči takýmto konaniam. Cieľová skupina by mala byť vymedzená funkčne (na základe vykonávaných činností), a nie podľa vzdelania alebo povolania. Takýmto spôsobom je možné chrániť nielen ľudí, ktorí nie sú priamo zapojení do činností médií, ale v širšom kontexte napríklad aj angažovaných občanov, ktorí poukazujú na zneužívanie vo svojich miestnych komunitách, alebo iné typy oznamovateľov.

3.9. Procesné záruky navrhované v návrhu smernice – záruky, rýchle zamietnutie zjavne neopodstatnených nárokov v súdnom konaní, nápravné opatrenia proti zneužívajúcim súdnym konaniam, ochrana proti rozsudkom vydaným v tretích krajinách – sú vítané. Treba však zvážiť možnosť zavedenia ďalších opatrení, ktoré by doplnili a uľahčili prácu súdnictva, napríklad uľahčenie alebo nariadenie spojenia rôznych žalôb proti tomu istému žalovanému v prípade žalôb podaných tými istými alebo spriaznenými žalobcami.

3.10. Podľa názoru EHSV by bolo tiež užitočné zaviesť určitý stupeň automatizácie vo forme „prejudiciálneho rozhodnutia“, v ktorom sa súdne prípady posúdia ako nevyhovujúce, ak zjavne nespĺňajú kritériá SLAPP. To by dokonca umožnilo nezačať súdne konanie v zjavných prípadoch. Znížili by sa tým náklady (nielen súkromné, ale aj verejné) a obmedzil by sa počet prípadov, v ktorých by sa mohlo pokročiť.

3.11. Za zváženie stoja aj ďalšie riešenia založené na existujúcich mechanizmoch, napríklad:

— spojenie vecí na žiadosť žalovaného v jeho určenej jurisdikcii,

— stanovenie lehoty konania alebo zavedenie zrýchleného konania (v súlade s volebnými spormi),

— vylúčenie možnosti, aby žalobu financovala iná osoba ako žalobca (financovanie treťou stranou).

3.12. EHSV vzhľadom na rastúci počet strategických žalôb proti verejnej účasti odporúča, aby členské štáty dočasne uplatňovali nové pravidlá proti SLAPP obsiahnuté v smernici na konania, ktoré budú v štádiu riešenia alebo budú predložené, keď nové pravidlá nadobudnú účinnosť.

3.13. Zároveň je potrebné preskúmať vnútroštátne právne predpisy o súčasných opatreniach na boj proti SLAPP. Účinnosť zavedených mechanizmov môže umožniť zlepšenie plánovaných opatrení a skutočne poskytnúť ochranu ohrozeným osobám. Ak už vo vnútroštátnych právnych predpisoch existujú nástroje, ktoré by mohli aspoň čiastočne riešiť daný problém, bolo by potrebné identifikovať dôvody, prečo sa primerane neuplatňujú. Takáto analýza by mohla na jednej strane, bez ohľadu na plánovanú smernicu, zlepšiť situáciu účastníkov spoločenskej diskusie, ktorí sú ohrození SLAPP, a mohla by byť zaujímavou štúdiou pri tvorbe a vykonávaní nových právnych predpisov.

3.14. Keďže navrhovaná smernica (EÚ) 2022/758 sa nevzťahuje na vnútroštátne prípady, EHSV víta odporúčanie Komisie o ochrane novinárov a obhajcov ľudských práv zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami a naliehavo vyzýva členské štáty, aby poskytli rovnakú úroveň ochrany, aká je stanovená v navrhovanej smernici. Činnosti EÚ by sa však nemali obmedzovať len na odporúčania, ale od členských štátov by sa malo vyžadovať, aby harmonizovali svoje právne predpisy v tejto oblasti s cieľom zabezpečiť rovnakú úroveň ochrany proti SLAPP vo všetkých členských štátoch. Platí to najmä pre právne vymedzenia a rozsah ochrany v prípade SLAPP, aby sa predišlo rozdielnym výkladom a rôznym úrovniam ochrany v členských štátoch.

3.15. EHSV vzhľadom na dynamiku problému strategických žalôb zameraných na potlačenie verejnej diskusie odporúča, aby sa uplatňovanie smernice preskúmalo po najviac troch rokoch namiesto súčasných piatich rokov. Členské štáty by preto mali Komisii poskytnúť informácie týkajúce sa uplatňovania smernice dva roky po jej transpozícii. Komisia by mala predložiť správu o uplatňovaní smernice rok po tom, t. j. tri roky po jej transpozícii.

3.16. EHSV vyzýva Komisiu, aby pri príprave preskúmania viedla konzultácie s novinármi a všetkými zainteresovanými stranami, sociálnymi partnermi a s organizáciami občianskej spoločnosti s cieľom doplniť informácie poskytnuté členskými štátmi o nezávislé hodnotenia uplatňovania smernice.

3.17. Je nevyhnutné zaviesť vzdelávacie opatrenia uvedené v odporúčaní Komisie (EÚ) 2022/758. Potrebná je najmä primeraná odborná príprava pre právnikov (sudcov aj právnikov pôsobiacich ako obhajcovia v konaní), ako aj všeobecnejšie vzdelávacie činnosti zamerané na širokú verejnosť členských štátov. Každý člen tejto verejnosti sa totiž môže stať účastníkom verejnej diskusie, ktorému hrozí SLAPP. V týchto vzdelávacích opatreniach by sa mala venovať dostatočná pozornosť SLAPP s nadnárodným rozmerom, na ktoré sa vzťahuje navrhovaná smernica. Okrem toho by sa na doplnenie a posilnenie smernice mali vo všetkých členských štátoch organizovať všeobecné kampane zamerané na šírenie a podporu práv a slobôd prejavu.

3.18. Dôležitým prvkom systému boja proti strategickým žalobám zameraným na potlačenie verejnej diskusie by malo byť aj poskytovanie bezplatnej právnej pomoci ohrozeným jednotlivcom a organizáciám. EHSV podporuje zriaďovanie a rozvoj právnych poradní na univerzitách a zo strany združení právnikov, ako aj iných subjektov, ktoré môžu poskytnúť takúto pomoc. Musí sa však zabezpečiť, aby boli orgány odporúčané členskými štátmi na vykonávanie týchto činností dôveryhodné, nezávislé a profesionálne a aby ich činnosti podliehali primeranému nezávislému overovaniu orgánmi dotknutého členského štátu.

V Bruseli 26. októbra 2022

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG